

povijest "zanat" i da ju ne može svatko pisati. Svatko može pisati svoja sjećanja i ona su dobro došla, ali svako takvo svjedočanstvo mora proći kroz filter povjesničara, koji će odabrati ono što je vrijedno pamćenja i spomena, usporediti s velikim događajima hrvatske i europske povijesti. Pri tome treba pošteno i zadovoljavajuće ukazati na doprinose onih koji su se bavili istom temom.

Nadajmo se da je prošlo vrijeme kada je postojala autocenzura autora, i onda "oštra" cenzura vlasti nad pisanjem povijesnih radova pa i opasnost da čovjek bude udaljen sa svojega radnog mjesta ili da dobije zabranu pisanja. Jer povijest još više nego književnost i druge humanističke aktivnosti traži slobodu izražavanja i pisanja stoga što se oslanja na činjenice, a bez tih primarnih radova nema ni sinteze. Bez toga pišemo lažnu povijest koja onda ne daje pravu spoznaju o prošlosti. Na našim prostorima uvijek je bilo teško živjeti i raditi ako si se držao ovih postulata. No nadamo se da je to vrijeme iza nas. Želim mr. Karauli plodan znanstveni život i velik uspjeh s ovom knjigom koja bi se trebala naći u svakoj bjelovarskoj kući da ju Bjelovarčani čitaju, i da iz nje nauče ono što ne mogu pročitati u školskom udžbenicima.

Mira KOLAR - DIMITRIJEVIĆ

CRIS, ČASOPIS POVIJESNOG DRUŠTVA KRIŽEVCI, GOD. XII., BROJ 1/2010.

U ožujku 2011. godine izašao je 12. broj časopisa Povijesnog društva Križevci. Časopis je unatoč recesijskoj godini dosegao punih 292 stranice. Sadržaj je podijeljen na tri dijela. Prvi dio obuhvaća radove starih suradnika koji u njemu participiraju sa šest izvornih znanstvenih radova, dva pregledna i dva stručna članka. Drugi dio časopisa obuhvaća većinu radova s međunarodnog znanstvenog skupa: *Kulturna baština i plemstvo u hrvatsko-mađarskoj pograničnoj regiji*. Skup je održan 16. i 17. studenog 2010. godine na Kalniku. Treća i posljednja cjelina sadrži stalne rubrike u časopisu pod nazivom prikazi, osvrti i obavijesti.

Prvi objavljeni rad 12. broja časopis Cris je izvorni znanstveni rad Ranka Pavleša pod naslovom *Opisi međa i posjeda između Lonje i Glogovnice u 13. i 14. stoljeću*. U radu je obrađeno šire područje okolice Vrbovca u razvijenom srednjem vijeku, a cilj mu je odrediti granice tj. međe između većih vlastelinstava i posjeda. Autor analizom međa kreće sa sjeveroistoka, od imanja Raven i Obrež preko posjeda Tkalec, Dulepska i Gostović dolazi na velika vlastelinstva Vrbovec i Rakovec, a završava s opisom međe vlastelinstva zagrebačkog biskupa iz 1201. godine. Analizom i opisom međa dana je skoro potpuna mreža posjeda između rijeka Lonje i Glogovnice u 13. stoljeću.

Ivana Skuhala Karasman u izvornom znanstvenom radu *Značenje kabale u dijelu L'Idea del Teatro Giulija Camilla Delaminija* istražuje značenje i mjesto kabale u renesansnoj filozofskoj misli, ali i specifičnost Camillova određenja kabale. Na početku rada autorica nas upoznaje s izvorima i porijeklom kabale, da bi kroz kršćansku kabalu i simboliku brojeva pojasnila Camillovu konstrukciju teatra svijeta.

Liga Doroghy i Križevci: prilog istraživanju glazbenog života Križevaca u 20. stoljeću izvorni je znanstveni rad Lucije Konfic s Odsjeka za povijest hrvatske glazbe HAZU-a. U radu je prikazana biografija Lige Doroghy, a zatim su na temelju arhivske građe, osvrti te kritika u tadašnjim dnevnom tisku prikazani i analizirani koncerti koje je sopranistica Doroghy održala u Križevcima. Autorica je pronašla da je Liga Doroghy kao solistica i članica Zagrebačkih madrigalista održala tri koncerta u Križevcima i to 1936., 1937. i 1938. godine.

Na temelju arhivske građe, literature i novina Željko Karaula donosi prikaz osnivanja i djelovanja četničkih udruženja na području grada Bjelovara i Bjelovarskog kotara od 1925. do 1941.

godine. Naslov izvornog znanstvenog rada je *Četničke i režimske organizacije u Bjelovarskom kotaru tijekom Kraljevine SHS/Kraljevine Jugoslavije (s posebnim osvrtom na Kokinačke žrtve 1935. godine)*. U članku su obrađena pitanja četništva i političke situacije u Bjelovaru, ali i u Hrvatskoj između svjetskih rata. Naglasak rada je na sukobu četničkih organizacija i Hrvata iz Kokinaca (okolica Bjelovara) 1935. godine.

Profesorice na Visokom gospodarskom učilištu u Križevcima Valentina Papić i Renata Husinac obradile su temu *Njemačkih posuđenica u suvremenom križevačkom govoru*. Hrvatska je povijesno i politički dugotrajno bila vezana za zemlje njemačkog govornog područja. Autorice su istraživale utjecaj njemačkih posuđenica na suvremeni križevački govor. Zaključuju da je u križevačkom govornom jeziku prisutan veliki broj njemačkih posuđenica. Prisutnije su kod starijeg stanovništva, nego mlađeg što je dokaz da se jezik mijenja u skladu s društvenim, gospodarskim i političkim prilikama.

Izvorni znanstveni rad *Retorika i retorički oblici u Križevačkim statutima* autorice Tanje Baran obrađuje najstarije i najpoznatije hrvatske vinsko-pajdaške regule kroz teoriju govora. Autorica polazi od teze da Križevačke statute nije moguće odrediti jednim žanrom te zaključuje da su Statuti kombinacija usmenoknjiževnih žanrova, ponajprije usmene pjesme, retorike i retoričkih oblika te usmenoknjiževne drame.

Željko Vegh u preglednom članku piše o *Štovanju sv. Marka Križevčanina u Križevcima u razdoblju od 1905. do 1969.* godine. Prati kontinuitet štovanja sv. Marka Križevčanina u Križevcima kroz četiri primjera. Prvi je beatifikacija Marka Križevčanina 1905. godine, drugi svečana proslava dvadesetogodišnjice beatifikacije 1925. godine, treći štovanje sv. Marka Križevčanina u komunističkoj Jugoslaviji za vrijeme župnika vlč. dr. Stjepana Kranjčića (1952.-1968.) i četvrti svečana proslava 350. godišnjice mučeničke smrti sv. Marka Križevčanina 1969. godine.

Stalna suradnica časopisa prof. dr. sc. Mira Kolar-Dimitrijević zajedno s Elizabetom Wagner u preglednom članku *Svećenik Vilim Švelec i gospodarsko poučavanje seljaštva u Hrvata u 19. stoljeću* navode kako je svećenik Vilim (Vilhelm) Švelec, rođeni Križevčanin, želio sudjelovati u reformi Katoličke crkve, ali mu je vodstvo Crkve dodijelilo župu u Martinskoj Vesi pokraj Siska. Tamo je poučavao seljake naprednom gospodarstvu i učio djecu u osnovnoj školi koju je pohađao i Stjepan Radić. U radu se želi pokazati velika uloga katoličkog svećenstva u razvoju seljačkog gospodarstva do vremena kada su tu ulogu preuzeli učitelji. Autorice navode da je Vilim Švelec prvi Križevčanin koji je i prije osnutka Gospodarskog učilišta u Križevcima širio ideje racionalna i napredna gospodarstva.

Župani Križevačke županije u 13. i 14. stoljeću članak je Ozrena Blageca. Na osnovi objavljenih izvora pokušava rekonstruirati redoslijed župana Križevačke županije, od njenih prvih spomena u 12. pa do kraja 14. stoljeća. Autor pokušava odrediti i vrijeme župovanja pojedinih župana, a kod pojedinaca (uz pomoć objavljene literature i izvora) navodi i kraće biografije te službe koje su uz službu župana obnašali.

Ivan Dečak piše o svestranom umjetniku Dragutinu Bahunu Čarliju rodnom iz Velikog Ravna. *Dragutin Bahun – čovjek renesansne širine* naslov je stručnog članka. Autor nas upoznaje sa svestranošću ovog umjetnika koji je ostavio traga u mnogim kulturnim područjima od filma i kazališta do televizije, režije i pjesništva.

Drugi dio časopisa obuhvaća radove sudionika s Međunarodnog znanstvenog skupa: *Kulturna baština i plemstvo u hrvatsko-mađarskoj pograničnoj regiji*. Prvi je izvorni znanstveni rad Krunoslava Puškara *Tragom njemačko-mađarsko-hrvatskih jezičnih dodira: problematika jezika posrednika*. U članku je dan kratak pregled njemačko-hrvatskih i mađarsko-hrvatskih jezičnih dodira s kontrastivnom analizom njemačkog i mađarskog utjecaja na hrvatski standardni i sup-standardni sloj te njihova dosadašnja istraživanja. Autor se pozabavio i problematikom jezika

posrednika te je analizirao posuđenice iz njemačkog koje su posredstvom mađarskog posuđene u hrvatski.

Zdenko Balog prethodnim priopćenjem upoznaje nas s *Ciklusom zidnih slikarija u lađi crkve Svetog Breka na Kalniku - ikonografsko-ikonološka studija*. U studiji razmatra zidne slikarije očuvane na sjevernom zidu crkvene lađe. Obrađene su dvije scene: smrt svetog Petra Mučenika (iz Verone) i prikaz glave redovnika koji je obilježen oštećenim napisom. Dvojba je radi li se o sv. Benediktu ili sv. Benjaminu.

Treći rad drugog dijela je *Pregled istraživanja doprinosa pavlina hrvatskoj glazbenoj umjetnosti*. Autorica piše o povezanosti pavlina i glazbe kojima su se bavili hrvatski istraživači. Istraživanja vezana za Pavlinski zbornik, istraživanja orgulja u pavlinskim samostanima te život i rad skladatelja pavlina Amanda Ivančića (1727.-1790.?) teme su preglednog članka Lucije Konfic.

Kratak pregled povijesti pavlina s osvrtom na njihovo djelovanje u Križevcima pregledni je članak Tomislava Bogdanovića. Prikazana je povijest, djelovanje i kulturna važnost pavlinskog reda. Uz opis dolaska i djelovanja pavlina u Hrvatsku, dan je i kratak pregled najznačajnijih pavlinskih samostana. Pavlinski redovnici ostavili su dubok trag u crkvenim, kulturnim i društvenim djelatnostima. U posljednjem poglavlju obrađen je dolazak pavlina u Križevce i njihov doprinos razvoju grada.

Domagoj Sremić u preglednom radu *Uzroci izbijanja Prve posavske bune (1653.-1659.) i uloga Ivana Zakmardija u njezinom dokumentiranju* govori o seljačkim bunama na području Posavine. Ističe uzroke posavskih seljačkih buna u 17. stoljeću, ali i važnost Ivana Zakmardija koji je kao protonotar i sudionik kraljevske komisije za smirivanje posavskih buna ostavio brojne povijesne dokumente koji su danas od ključne važnosti za proučavanje navedene tematike.

Sv. Stjepan i sv. Ladislav u pučkoj tradiciji mađarskih Hrvata pregledni je rad Đure Frankovića koji daje osvrt na svetački kult mađarskog kralja Stjepana I. i mađarsko-hrvatskog kralja Ladislava I. te zaključuje da se i danas, u mađarskoj i u hrvatskoj tradiciji i molitvama, štuju ovi sveci iz dinastije Arpadovića.

Tajana Pleše iz Hrvatskog restauratorskog zavoda donosi spoznaje o pavlinskim samostanima iz kasnog srednjeg vijeka. Rad se temelji na arheološkim istraživanjima i konzervatorsko-restauracijskih radovima u posljednjih osamdesetak godina. Rad nosi naslov *Pregled pavlinskih samostana kasnosrednjovjekovne Slavonije*.

Studenti iz hrvatskih zemalja na sveučilištu u Olomoucu u ranom novom vijeku (1569.-1781.) s posebnim osvrtom na studente iz križevačkoga kraja pregledni je članak dr. sc. Hrvoja Petrića. U članku su obrađeni studenti iz hrvatskih zemalja koji su studirali na sveučilištu Olomouc u Moravskoj. Posebni osvrt stavljen je na studente Ivana Zakmardija Dijankovečkoga, Ivana Maljaka, Nikolu Bengera i Atanazija Anceklina kojima je zajedničko križevačko podrijetlo.

O križevačkim i mađarskim pavlinima u hrvatskoj pavlinskoj provinciji pisao je profesor križevačke Gimnazije Ivan Peklić. Prvi dio preglednog rada posvetio je pavlinima koji su iz Križevaca i okolice, a drugi dio onima koji su podrijetlom iz Mađarske, a pripadali su hrvatskoj pavlinskoj provinciji. Osim popisa i kratke biografije hrvatskih i mađarskih pavlina istaknuta je i njihova djelatnost u obrazovanju i znanosti.

Bela IV. i kalničko plemstvo stručni je članak Ozrena Blageca koji analizira legendu o kalničkim šljivarima i pokušava odvojiti povijesne činjenice od legende. Autor se bavi i utvrđivanjem mogućih razloga te vremenom darivanja plemstva potkalničkim plemićima koji su plemićke titule dobili od Bele IV. U radu je dan popis i životopisi najpoznatijih osoba koje potječu iz obitelji potkalničkih plemenitaša.

Učenice Gimnazije Ivana Zakmardija Dijankovečkoga Dora Kovač i Rahela Marija Puljević pišu o *Templarima u Glogovnici*. Donose kratak pregled osnivanja templarskog reda, a zatim

opisuju djelovanje templara na posjedu Glogovnica pokraj Križevaca. U zadnjem dijelu govore o važnosti posjeda Glogovnica kroz povijest.

Treći dio časopisa započinje prijevodom izvorne znanstvene građe koju je obradio Tvrtko Milunović, a naslovljen je *Seljačka buna oko Križevaca i u dijelu Varaždinskog generalata godine 1755*. Mr. sc. Đuro Škvorc donosi pregled radova sa simpozija održanog 3. listopada 2009. godine u Križevcima povodom 90. obljetnice rođenja i 20. obljetnice smrti biskupa Mije Škvorca. Mira Kolar-Dimitrijević donosi pregled vol. VIII, br. 16, prosinac 2009. časopisa Podravina. Martina Pavić donosi pregled dva broja istog časopisa vol. IX, br. 17, lipanj 2010. te vol. IX, br. 17, studeni 2010. Marijana Janeš Žulj iz Gradske knjižnice „Franjo Marković“ Križevci piše osvrt na križevačko nakladništvo u 2010. godini. Vijest o osnivanju astronomske udruge *Perzeida* javlja Nataša Dimitrijević. O prvom i drugom Susretu hrvatskoga duhovnoga književnog stvaralaštva „Stjepan Kranjčić“ u Križevcima piše Tanja Baran. Pozdravni govor izrečen 7. svibnja 2010. na svečanoj akademiji u Hrvatskome domu u čast mons. Vjekoslava Huzjaka, bjelovarsko-križevačkog biskupa i njegova preuzimanja konkatedrale Sv. Križa u Križevcima donosi mr. sc. Renata Husinec. Izvješće o radu Povijesnog društva Križevci 2010. godine kao i obljetnice vezane za 2010. i 2011. godinu donosi Terezija Horvat. Zahvalu dosadašnjoj predsjednici i članu uredništva Katarini Čavlek izreklo je Povijesno društvo Križevci. Časopis završava rubrikama U spomen i Upute autorima.

Tomislav BOGDANOVIĆ

RUŽICA MEDVARIĆ-BRAČKO, ŽIVOT I OBIČAJI U ŽUPI KOPRIVNIČKI IVANEC", BALTAZAR, KOPRIVNICA 2011.

Ružica Medvarić-Bračko, profesorica prehrambene tehnologije u Obrtničkoj školi u Koprivnici, već niz godina posjećuje Podravkin Muzej prehrane s generacijama svojih učenika, ali i radi posudbe literature i razmjene nekih iskustva s područja prehrane. Nisam stoga bila iznenađena kada je u ljeto 2010. godine donijela svoj prvi prilog o prehrani u rodnom kraju, selu Goričko i općini Koprivnički Ivanec, kako bismo ga zajedno prokomentirale. Malo po malo, nizali su se prilozima o gospodarstvu, odijevanju, običajima, trgovini, vjerskom životu i sakralnim spomenicima, školstvu, migracijama stanovništva... Tijekom jeseni bila sam već doista iznenađena obimnim i raznovrsnim materijalom koji je prof. Medvarić-Bračko s velikim marom, s puno ozbiljnosti i upornosti, oblikovala u tematske cjeline i čvrsto odlučila podastrijeti javnosti u obliku knjige kako bi se, što je moguće više građe o životu, radu i običajima ljudi njezinog zavičaja, uspjelo sačuvati za buduće naraštaje. Mjesecima prije sakupljala je građu među stanovnicima župe Koprivnički Ivanec, čitala literaturu, tražila dokumentaciju iz mnogih institucija, pronalazila fotografije, nadopunjavala i provjeravala dobivene podatke.

Ružica Medvarić-Bračko je prosvjetni radnik. Pedagoškim radom bavi se i kao voditeljica Ekološke grupe u Obrtničkoj školi. Dugogodišnja je članica Društva kemičara i tehnologa, Povijesnog društva i Planinarskog društva u Koprivnici. Profesionalnim radom, ali i djelovanjem u društvenom životu šire zajednice pa i u posve privatnom živou, aktivno iskazuje interes za povijest, ekologiju, etnologiju, vjerski život, narodnu umjetnost i rukotvorstvo. Širok spektar znanja iz struke po formalnom obrazovanju, ali i spoznaja iz drugih znanstvenih disciplina koje stječe stalnim neformalnim samoobrazovanjem, omogućili su joj da građu o zavičaju, ljudima i prirodi, izloži kompetentno i sveobuhvatno. Stanovnici Koprivničkog Ivanca, Kunovca, Goričkog, Botinovca i Pustakovca, naselje župe Koprivnički Ivanec i ujedno općine Koprivnički Ivanec, dobili